

Alkotmánybíróság

1015 Budapest, Donáti u. 35-45.

a Pesti Központi Kerületi Bíróság Gazdasági Csoportja útján

Budapest, Pf.:779

1535

Tisztelt Alkotmánybíróság!

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám:	IV/1946-2/2017
Érkezett:	2017 DEC 20.
Példány:	1
Melléklet:	db
Kezelőiroda:	<i>mi</i>

A [REDACTED] ([REDACTED]) indítványozó korábban csatolt meghatalmazással igazolt jogi képviselőként törvényes határidőn belül tisztelettel az alábbi

kiegészített¹ alkotmányjogi panasz

indítványt terjesztjük elő az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (Abtv.) 27.§-a alapján a Kúria, mint felülvizsgálati bíróság Pfv.V.21.701/2016/10. számon hozott ítélettel szemben, figyelemmel arra, hogy az ítélet az Alaptörvény Szabadság és Felelősség fejezetének XXVIII. cikk (1) bekezdésének alább található rendelkezését sérti.

A XXVIII. cikk (1) bekezdés rendelkezései szerint „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

A tisztességes eljáráshoz való jog részének tekintendő az indokolt bírói döntéshez való jog is.

A 7/2013 (III.1.) AB határozat [31] pontjában foglalt indokolás szerint „A demokratikus jogállamban elvárható az objektivitás és az átláthatóság, ami egyfelől elejét veszi az önkényes hatósági és bírósági döntéshozatalba vetett közbizalmat, és a bírói döntések tekintélyét. A Bíróság következetes gyakorlata szerint a tisztességes eljárás és a jogállamiság elvéhez tartozik az a követelmény, hogy a bíróságok a döntéseik alapjául szolgáló indokokat kellő részletességgel mutassák be.”

A határozat rendelkezései szerint: „a döntéssel szemben feltétlen elvárás, hogy a bíróság az ügy lényegi részeit a szükséges alapossggal vizsgálja meg, és erről a vizsgálatáról a határozatának indokolásában is számot adjon. A Bíróság álláspontja szerint nem felel meg az Egyezmény 6. Cikkében foglalt elvárásnak, ha a felülbírálati fórum az alsóbb fokú

¹ Az Alkotmánybíróság IV/1946-1/2017. számú indítvány kiegészítésére felhívó tájékoztatására figyelemmel, a kiegészítéseket dőlt aláhúzással kiemeléssel jelöltük

bíróságnak az ügy lényegi kérdései tekintetében kifejtett érveit további vizsgálat és a vizsgálat indokainak előadása nélkül hagyja helyben.”

A sérelmezett bírói döntések az Alaptörvényben biztosított fenti alapjogot a következőkre figyelemmel sértik:

A régi Ptk. 320.§ (1) bekezdése szerint, „Aki szerződésnél vagy jogszabálynál fogva elállásra jogosult, e jogát a másik félhez intézett nyilatkozattal gyakorolja. Az elállás a szerződést felbontja. Az elállás jogát a felek bánatpénz fizetése ellenében is kiköthetik; a bíróság a túlzott mértékű bánatpénz összegét mérsékelheti.”

Meglátásunk szerint tehát a felek régi Ptk. 200.§ (1) bekezdés szerinti, a szerződés tartalma meghatározása vonatkozásában fennálló szerződési szabadsága tehát arra szorítkozik, hogy:

- a) olyan esetre, amikor a felet törvényen alapuló elállási jog nem illeti meg, szerződéssel az elállás jogát kikössék (azaz elállási jogot alapítsanak egyik vagy mindkét félnek)
- a) ha szerződéssel elállási jogot alapítanak, akkor ezen szerződésen alapuló elállási jog gyakorlását bánatpénz fizetéséhez kössék

Nem tartozik a felek szerződési szabadságába, hogy: a törvényen alapuló elállási jog gyakorlását bánatpénz fizetési kötelezettséghez kössék – mivel ezzel a bánatpénz jogi lényegét fogalmaznák újra.

A régi Ptk. 395.§ (1) bekezdése szerint a Megrendelőt a Vállalkozóval szemben megillető elállási jog azonban jogszabályon alapuló elállási jog, azaz ezen jog gyakorlásához érvényesen bánatpénz fizetési kötelezettség nem köthető ki, a felek ezen szerződéses megállapodása – ha bizonyított volna, hogy felek szándéka kiterjedt volna a törvényes elállási jog gyakorlásához kötődő bánatpénz kikötésére is – álláspontunk szerint jogszabályba, a Ptk. 320.§ és Ptk. 395.§ rendelkezéseibe ütköző, következésképp a régi Ptk. 200.§ (2) bekezdése alapján semmis.

A Kúria Pfv. V.21.701/2016/10. [19] pontjának rendelkezései szerint:”a törvényen alapuló elállási jog gyakorlásához bánatpénz fizetési kötelezettség érvényesen nem köthető ki”

A Kúria a [19] pontban tett megállapítását a ítéletében nem indokolta meg kellőképp, hiszen csupán annyit rögzített, hogy „a Ptk. 200.§ (1) bekezdésében meghatározott diszpozitivitásra figyelemmel – tiltó jogszabályi rendelkezés hiányában – nem ütközött jogszabályba, hogy a megrendelőt megillető elállási jog gyakorlása esetére a Ptk.395.§ (1) bekezdés alapján a megrendelőt terhelő kártérítés fizetési kötelezettség fejében meghatározott összegű bánatpénz fizetési kötelezettséget kötöttek ki a felek.”

Kiemelni kívánjuk, hogy amennyiben az ügyben eljáró bíróságok gondolatmenete a diszpozitivitás körében előadottak tekintetében helyes és döntéseik indokolása kellőképp részletes, kifejtett és helytálló lenne akkor az indokolásuk bármely Ptk-ban rögzített,

jogalkotó által a rendelkezéshez eltérést tiltó rendelkezést nem tartalmazó jogra és kötelezettségre irányadónak lenne tekintendő. Meglehetősen visszas helyzetet teremtené pl: ha ezen indokolásra figyelemmel pl: szerződösszegés esetére a régi Ptk. 300.§ (1) bekezdése által biztosított elállási jog gyakorlása is ez esetben bánatpénz fizetéséhez volna köthető, vagy a szerződő felek eltérhetnének pl: az elévülés szabályaitól.

A fentiekre figyelemmel összefoglalva tehát meglátásunk az, hogy az ügyben eljáró bíróságok döntéseik hiányos indokolásával megsértették ügyfelem tisztességes eljáráshoz, azon belül pedig az egyedi ügy által megkívánt részletességű és mélységű indokoláshoz fűződő alapjogát.

Mindezekre figyelemmel kérjük a t. Alkotmánybíróságot, hogy a Kúria, mint felülvizsgálati bíróság a Pfv.V.21.701/2016/10. számon hozott ítéletét az Abtv. 43.§ (1) bekezdése alapján semmisítse meg. A Kúria ítéletének megsemmisítése esetére kérjük, hogy az Abtv. 43.§ (4) bekezdése alapján a t. Alkotmánybíróság semmisítse meg az első és másod fokon hozott ítéleteket is és az Abtv. 43.§ (3) bekezdés alapján hozzon a szükség szerint lefolytatandó bírósági eljárásban kötelezően alkalmazandó határozatot.

Indítványozó jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, első fokon a Pesti Központi Kerületi Bíróság Gazdasági Csoportja a 24.G.304.749/2015/10. sorszámom hozott ítéletet, másod fokon a Fővárosi Törvényszék 1. Gf.75.267/2016/5. sorszámom hozott ítéletet, és a jogerős ítélettel szemben pedig a Kúria, mint felülvizsgálati bíróság hozott Pfv.V.21.701/2016/10. sorszámom ítéletet.

A Kúria, mint felülvizsgálati bíróság sérelmezett ítéletét 2017. július hó 25. napján kézbesítették indítványozó részére.

A felülvizsgálati eljárás lezárult, egyéb jogorvoslat, perújítás folyamatban nincsen.

Az adatkezelésre vonatkozó nyilatkozatot korábban M/2. szám alatt tisztelettel csatoltuk.

Az indítvány mellékletét képezi továbbá a korábban M/3. szám alatt csatolt első fokon eljáró bíróság ítélete, M/4. szám alatt korábban csatolt másod fokon eljáró bíróság ítélete valamint M/5. szám alatt korábban már csatolt Kúria, mint felülvizsgálati bíróság sérelmezett ítélete, továbbá a felperes és alperes által létrejött személyszállítási keret-megállapodás M/6. szám alatt korábban becsatolva.

Az Alkotmánybíróság hatásköre az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (Abtv.) 27.§ rendelkezésein alapul.

A vizsgálandó bírói döntés a Kúria, mint felülvizsgálati bíróság Pfv. V.21.701/2016/10. sorszámom hozott ítélete, azon belül is annak vizsgálata, hogy a régi Ptk. vállalkozási szerződésre vonatkozó szabályai szerint, ha megrendelő régi Ptk. 395.§ (1) bekezdésére alapított elállási jogát gyakorolja, a vállalkozó követelhet-e bánatpénzt a megrendelőtől, azaz jogszerű-e a törvényen alapuló elállási jog gyakorlása esetére a szerződésben bánatpénzt kikötni, illetve helytálló és kellően részletes-e a Kúria indokolása.

A ügy leírása:

A peres felek között nem volt vitatott – és az első fokon eljáró bíróság is helyesen rögzítette a másodfokú bíróság által helybenhagyott ítéletében – hogy a peres felek között személyszállítási szolgáltatásra vonatkozó keret-megállapodás jött létre, mely keret-megállapodásra a régi Ptk. 506.§ (3) bekezdése (illetőleg a személyszállítási szolgáltatásokról szóló 2012. évi XLI. törvény 13.§-a) alapján a vállalkozási szerződés szabályait kell alkalmazni.

Ugyancsak mindkét fél által elismert – és ezt meghaladóan okirattal is bizonyított – az a tény, hogy a hivatkozott keret-megállapodástól alperes a régi Ptk. 395.§ (1) bekezdése által biztosított, törvényen alapuló elállási joga gyakorlásával állt el. A Ptk. 395.§ (1) bekezdés rendelkezéseire alapított elállást felperes tudomásul vette, annak érvényességét, hatályosságát vagy jogszerűségét felperes sem a peres eljárást megelőzően, sem a peres eljárásban soha nem vitatta, mindösszesen arra hivatkozott, hogy a törvényen alapuló elállási jog gyakorlása esetén is őt „bánatpénz” illeti meg. Követelését arra alapította, hogy a felek az elállás gyakorlása esetére bánatpénz fizetési kötelezettséget a keret-megállapodásban kikötötték, és álláspontja szerint ezen kikötés alapján a bánatpénz akkor is megilleti felperest, ha alperes a törvényen alapuló általános elállási jogát gyakorolja. Felperes a bánatpénz követelt összegéről számlát nem állított ki.

Az eljáró bíróságoknak tehát abban a kérdésben kellett állást foglalniuk, hogy a régi Ptk. vállalkozási szerződésre vonatkozó szabályai szerint, ha a megrendelő régi Ptk. 395.§ (1) bekezdésére alapított, törvényen alapuló elállási jogát gyakorolja, a vállalkozó követelhet-e bánatpénzt a megrendelőtől, azaz:

- 1.) szerződő felek bánatpénz-fizetési kötelezettség teljesítésében történő megállapodása kizárólag a szerződésen alapuló elállása gyakorlása esetére vonatkozott, vagy a felek olyan tartalmú megállapodást kötöttek, mely alapján alperest akkor is bánatpénz-fizetési kötelezettség terheli, ha a törvényen alapuló elállási jogát gyakorolja;
- 2.) ha a felek megállapodása szerint a bánatpénz-fizetési kötelezettség akkor is terheli alperest, ha alperes a törvényen alapuló elállási jogát gyakorolja, akkor jogszerű-e a törvényen alapuló elállási jog gyakorlása esetére a szerződésben bánatpénzt kikötni, vagy az ilyen megállapodás jogszabályba ütköző és érvénytelen.

Az első fokon eljáró bíróság ítélete 3.) oldala harmadik bekezdésében maga is helytállóan rögzíti, hogy: „*A régi Ptk. 320.§ (2) bekezdése értelmében az elállás jogát a felek bánatpénz fizetése ellenében is kiköthetik. Erre figyelemmel a felek megállapodhatnak abban, hogy valamelyikük vagy bármelyikük olyan esetben is elállhat a szerződéstől, amikor jogszabály erre nem ad lehetőséget. A felek megállapodhatnak úgy is, hogy a lehetőségért cserébe ellenértéket kötnek ki. Az elállás jogának elismerése ellenében kikötött - a másik fél kártalanítását szolgáló - ellenérték a bánatpénz.*”

Helytállóan rögzíti az első fokon eljáró bíróság ítélete 3.) oldala negyedik bekezdésében, hogy: „*A régi Ptk. 395.§ (1) bekezdése alapján a megrendelő a szerződéstől bármikor*

elállhat [...] a megrendelő általános elállási joga nincs feltételhez kötve, érdekmúlást sem kell bizonyítania [...]” és az arra történő utalás is helyes, hogy a megrendelőt megillető törvényes elállási jog gyakorlása esetén megrendelő köteles megtéríteni a vállalkozó részére az elállással okozott igazolt kárt.

Az első fokon eljáró bíróság tévesen és jogszabálysértően állapította meg ugyanakkor az ítélete 3.) oldal ötödik bekezdésében – a másodfokon eljáró bíróság valamint a Kúria ítéletében pedig tévesen és jogszabálysértően hagyja helyben azt – hogy a fent idézett rendelkezések alapján a felek szerződéses szabadsága körébe tartozott, hogy megrendelő vonatkozásában a vállalkozási szerződéstől való elállás jogát – mely elállási jog egyébként jogszabályon alapul – bánatpénz fizetéséhez kötötték.

A másodfokon eljáró bíróság helyesen emeli ki ítéletében az alperes fellebbezési jogi indokai alapján, hogy a Ptk. 320.§ (2) bekezdés értelmében a felek a szerződésükben megállapodhatnak abban, hogy valamelyikük vagy bármelyikük olyan esetben is elállhat ellenérték, azaz bánatpénz fizetése ellenében a szerződéstől, amikor a jogszabály erre nem ad lehetőséget.

A másodfokon eljáró bíróság valamint a Kúria azonban tévesen és jogszabálysértő módon rögzíti ítéletében azt, hogy a felek szerződéses szabadságába tartozott a régi Ptk. 320.§ és a 395.§ rendelkezéseitől való eltérés lehetősége, és ennek megfelelően jogszerű a Ptk. 395.§ (1) bekezdésen alapuló törvényi elállási jog gyakorlása esetére kikötött kötbérfizetési kötelezettség.

Tévesen és jogszabálysértő módon rögzíti a Kúria ítéletében [20], hogy a Ptk. 200.§ (1) bekezdésében meghatározott diszpozitivitásra figyelemmel – tiltó jogszabályi rendelkezés hiányában – nem ütközött jogszabályba, hogy a megrendelőt megillető elállási jog gyakorlása esetére a Ptk. 395.§(1) bekezdés alapján a megrendelőt terhelő kártérítés fizetési kötelezettség fejében meghatározott összegű bánatpénz fizetési kötelezettséget kötöttek ki a felek.

A Kúria ítéletében [21] tévesen és jogszabálysértően rögzíti, hogy „A szerződés megfogalmazásából kitűnően a felek nem a megrendelőt – a jogszabályok alapján megillető – elállási jog gyakorlásának lehetőség biztosítása érdekében határozták meg az alperes bánatpénz fizetési kötelezettségét, hanem azt kárátalánynak tekintették, amelynek megfizetése esetén a vállalkozó az 5.000.000,- forintot meghaladó kárát nem érvényesítheti. Meghatározták azon feltételeket is, amelyek esetén nem illeti meg ez az összeg a felperest.”

Tisztelettel megjegyezzük, hogy attól, hogy a felek rögzítették a megállapodásban, hogy a bánatpénzt kárátalánynak tekintették, egyebekben sem következik az, hogy azt nem a megrendelőt a jogszabályok alapján egyébként megillető elállási jog gyakorlásának lehetőség biztosítására kötötték ki.

Megjegyezzük, hogy a bánatpénz szerződő felek nem is tekinthették volna másnak, hiszen az voltaképpen kárátalány, az elállás jogának elismerése fejében kikötött – egyben a másik szerződő fél kártalanítását szolgáló ellenérték. A bánatpénzt meghaladó kár megtérítése a fentiek alapján tehát amúgy sem lenne követelhető, hiszen a bánatpénz kikötésekor a felek a

szerződésben abban állapodtak meg, hogy annak megfizetése ellenében gyakorolható az elállás joga. Az elállás tehát ebben az esetben jogos magatartás, amely szerződésszegésnek - azaz a kártérítés jogalapjaként – nem minősíthető.

Tisztelettel megjegyezzük, hogy miután a felek közötti szerződés, vállalkozási szerződés, ahol a megrendelőt a Ptk. 395.§ (1) bekezdése alapján általános elállási jog illeti meg, választási jog illeti meg az elállás jogcímei között, és ha törvényes elállási jogát gyakorolja, úgy a bánatpénz-fizetési kötelezettsége természetesen megszűnik, mint ahogy az jelen esetben is történt.

Itt kívánjuk megjegyezni, hogy az elállás közlésekor alperes hivatkozott a Ptk. 395.§ (1) bekezdésében rögzített általános elállási jogára, melyet felperes nem is vont kétségbe.

A Kúria [21] rögzíti ítéletében, hogy idézem: „*Meghatározták azon feltételeket is, amelyek esetén nem illeti meg ez az összeg a felperest*”

A feltételek, melyekre a Kúria fenti rendelkezése is utal az alábbi: „*A bánatpénz csak abban az esetben nem illeti meg a Vállalkozót, ha a Megrendelő elállására a Vállalkozó többszöri, súlyos szerződésszegése miatt kerül sor és az elállást több, mint 15 nappal megelőzően a Megrendelő írásban felszólította a Vállalkozót a szerződésszerű teljesítésre.*”

Tisztelettel megjegyezzük, hogy a fenti Kúria által hangsúlyozott rendelkezés pusztán azt jelenti, hogy szerződésszegés esetén nem jár a bánatpénz, hiszen ebben az esetben amúgy is elállási jog illeti meg a másik felet.

Nincs peradat és bizonyíték arra vonatkozóan, hogy szerződő felek a szerződésben kikötött bánatpénz-fizetési kötelezettséget a törvényen alapuló elállási jog gyakorlására is ki kívánták volna terjeszteni, erre vonatkozó szöveget a keret-megállapodás nem tartalmaz.

Ha azonban bizonyított lenne, hogy a bánatpénz-fizetési kötelezettséget szerződő felek a törvényen alapuló elállási jog gyakorlására is kiterjedően kötötték volna ki, úgy a bánatpénzben való megállapodásnak a törvényen alapuló elállási jogra kiterjedő része érvénytelen volna, mivel – a jelen beadványban később részletesen bemutatásra kerülő indokokra tekintettel – kizárólag a szerződéssel alapított elállási jog gyakorlása esetére köthető ki bánatpénz-fizetési kötelezettség. Az olyan megállapodás, amely törvényen alapuló elállási jog gyakorlása esetére bánatpénz-fizetési kötelezettséget ír el, jogszabályba ütköző és semmis. Álláspontunk szerint a keret-megállapodás kizárólag a szerződéssel alapított elállási jog gyakorlása esetére köthetett ki érvényesen bánatpénz fizetési kötelezettséget, a felek szándéka is erre irányult.

Alperes azonban bizonyítottan a Ptk. 395.§ (1) bekezdés rendelkezései szerinti, törvényen alapuló elállási jogával élt. Álláspontunk szerint törvényen alapuló elállási jog gyakorlása esetén bánatpénz az elállást közlő féltől nem követelhető, mivel a bánatpénz-fizetési kötelezettség teljesítése bekövetkezésének a feltétele a szerződésen alapuló elállási jog gyakorlása. A törvényen alapuló elállási jog gyakorlásának lehetősége a felek által egyébként

bánatpénz-fizetési kötelezettség teljesítése előírásával alapított elállási jog gyakorlásától független a felek bánatpénz-fizetési kötelezettség teljesítésében való megállapodása

Mint arra már érdemi ellenkérelmünkben és fellebbezésünkben is utaltunk, a régi Ptk. 320.§ (1) bekezdés szabályai szerint a szerződéstől való elállás joga a felet vagy jogszabály rendelkezése, vagy szerződéses kikötés alapján illetheti meg. Az sem kizárt, hogy valamely felet az elállás joga jogszabály rendelkezése és szerződéses kikötés alapján egyaránt, egy időben megillessen. Ilyen esetben a fél diszkrecionális joga annak eldöntése, hogy az általa közölt elállást a szerződéssel alapított elállási jogra vagy a jogszabály alapján őt megillető elállás jogára alapítsa. A GK 16. állásfoglalás az elállást közlő fél jogát még bővebb körben határozza meg: ha az elállás jogára az elállást közlő fél több jogcímen is jogosult, annak sincs akadálya, hogy az elállást közlő fél az elállás jogcímét csak később közölje, vagy a már közölt jogcímről más jogcímre térjen át².

Jelen perbeli esetben nem volt vitatott, hogy a felek között létrejött szerződésre a vállalkozási szerződés szabályai az alkalmazandók, és felperes maga sem vitatta sem a peres eljárást megelőzően, sem a perben, hogy alperest a Ptk. 395.§ (1) bekezdése szerinti, törvényen alapuló általános elállási jog megillette. Felperes sem a peres eljárást megelőzően, sem a perben nem vitatta az alperes által közölt elállás érvényességét vagy hatályosságát. Felperes tudomásul vette, hogy alperes a jogszabályon alapuló elállási jogával élt, a jogszabályon alapuló elállási jog fennállását és jogszerű gyakorlásának tényét elismerte. (Felperes a keretmegállapodás 5. pontjában írt határozott idő kikötésére történő hivatkozással esetlegesen vitathatta volna a Ptk. 395.§ (1) bekezdése alapján gyakorolt és ennek megfelelően közölt elállás jogszerűségét: előadhatta volna, hogy az általános, jogszabályon alapuló elállási jogot a felek a határozott idő kikötésével álláspontja szerint kizárták.³ Ilyen előadást azonban Felperes nem tett.)

Felperes tehát a jogszabályon alapuló elállási jog gyakorlása jogszerűségének és az elállás hatályosságának elismerése mellett követelt a perben alperestől bánatpénzt.⁴

²GK. 16.: „Nincs akadálya annak sem, hogy olyan esetben, amikor a megrendelő a nyilatkozatában az elállás jogcímét nem közölte és így az elállást a fentiek szerint az általános jogcímen alapulónak kell tekinteni, később közölje a másik féllel, hogy valójában szerződésszegésen alapuló különös jogcímen áll el a szerződéstől. Vita esetén természetesen a megrendelőnek kell bizonyítania, hogy az elállása ez utóbbi jogcímen jogszerű volt. Ha ez nem vezet eredményre, az általános elállás következményeit kell alkalmazni.[...] Előfordul azonban, hogy bár az elállási nyilatkozatban megjelölt jogcím alapján az elállás nem volt jogszerű, de az eljárás adatai arra mutatnak, hogy az elállás más jogcímen lehetséges volna (pl. az érdekműködés a megrendelőnél nem állapítható meg, de a megrendelő az általános elállási joga folytán is elállhat a szerződéstől). Adott esetben célszerű lehet erre a fél figyelmét felhívni azzal, hogy a megfelelő joghatáshoz más jogcímen történő elállás szükséges. Ha a fél az eljárás során az utóbbi jogcímre alapozva közöl a másik féllel elállási nyilatkozatot, a bíróság ennek figyelembevételével jár el.”

³ A közölt elállás jogszerűségének esetleges eredményes vitatása sem járhatna alperes bánatpénz fizetési kötelezettségben történő marasztalásával, legfeljebb azzal, hogy a keretmegállapodás nem szűnt meg.

⁴ Felperesnek jogában állt volna a közölt elállás jogszerűségét esetlegesen vitatni, azonban arra nincs jogi lehetősége, hogy az alperes által a Ptk. 395.§ (1) bekezdésére alapítottként közölt, törvényes elállási jogként gyakorolt elállás jogcímét önhatalmúlag megváltoztassa, és azt szerződésben kikötött elállási jog gyakorlásával közölt elállásnak tekintse, és ezért követelje a szerződéssel alapított elállási jog gyakorlása esetére kikötött bánatpénzt.

A keret-megállapodásban kikötött bánatpénz azonban kizárólag a szerződésen alapuló elállási jog gyakorlása esetén lett volna megfizetendő. Azaz: még ha az eljáró bíróságok érvényesnek is tekintették a szerződő felek bánatpénz kikötésében való megállapodását, abban az esetben sem marasztalhatták volna jogszerűen alperest bánatpénz fizetésére, mivel a bánatpénz megfizetésének feltétele, az arra okot adó körülmény – a szerződésben kikötött elállási jog gyakorlása – nem következett be, hiszen alperes saját választása szerint a jogszabályon alapuló elállási jogát gyakorolta. (Mint azt a GK. 16. állásfoglalás kifejezetten kiemeli sem az elállással címzett fél – jelen esetben felperes – sem a bíróságok nem változtathatják meg az elállás jogcímét, még abban az esetben sem, ha esetleg a közölt jogcím alapján nem lett volna helye elállásnak.)

A másodfokú ítélet álláspontunk szerint jogszabálysértő álláspontja és rendelkezése szerint a keretmegállapodás 2. pontjában írtak alapján felperesnek annak ellenére jár a bánatpénz, hogy alperes kifejezetten a Ptk. 395.§ (1) bekezdésére alapított törvényes elállási jogát gyakorolta.

A másodfokon eljáró bíróság álláspontunk szerint jogszabálysértően és a peradatokkal szembenállóan rögzíti az első fokú ítéletre utalással azt, hogy „[...] felek a perbeli szerződésükben a megrendelő Ptk. 395.§-ának (1) bekezdése szerinti elállási jogát – kártérítési fizetési kötelezettség helyett – bánatpénz fizetéséhez kötötték.” A keretmegállapodás szövege nem tartalmaz olyan kikötést, mely szerint a megrendelő a régi Ptk. 395.§ (1) bekezdése szerinti elállási jogát is csak bánatpénz fizetése ellenében gyakorolhatja.

A keret-megállapodás 2. pontjában ugyanakkor a szerződő felek valóban alapítottak elállási jogot megrendelő számára, amely elállási jog gyakorlását bánatpénz fizetési kötelezettség teljesítéséhez kötötték. Ez a szerződéses rendelkezés a megállapított tényállás alapján azonban két okból sem adhatott volna alapot alperes bánatpénz-fizetési kötelezettség teljesítésében való marasztalására:

- 1.) Ha szerződő felek érvényesen alapítottak elállási jogot bánatpénz-fizetési kötelezettség teljesítése mellett alperes, mint megrendelő számára, a bánatpénzt felperes kizárólag akkor követelheti, ha alperes a szerződésen alapuló elállási jogát gyakorolja. Az így alapított elállási jog a törvényi elállási jogon kívül, azt meghaladóan illeti meg alperest, mint megrendelőt. A GK. 16. állásfoglalásra utalással fentebb bemutatottak szerint nem kizárt, hogy valamely szerződő felet az elállás joga egyidejűleg szerződés és jogszabály alapján is megillessen. Az elállás jogcímének meghatározása ez esetben kizárólag az elállást közlő fél joga, azaz választhat, hogy elállását a jogszabályra vagy szerződéses jogára alapítja. Jelen perben nem vitatott tény, hogy alperes – a szerződésben írtak ellenére – törvényes elállási jogával élt (felperes pedig a törvényes elállási jog gyakorlásának jogszerűségét nem vitatta).
- 2.) Ha a szerződő felek szándéka arra irányult volna – bár erre semmilyen bizonyíték vagy peradat nincs – hogy a másodfokú bíróság megalapozatlan és jogszabálysértő álláspontjával egyezően olyan megállapodást kössenek, mely szerint megrendelő a régi Ptk. 395.§ (1) bekezdése szerinti elállási jogát is kizárólag bánatpénz fizetése ellenében

gyakorolhatja, ez a megállapodás a régi Ptk. 320.§ (2) bekezdése kógens rendelkezéseibe ütközik, és ezért a régi Ptk. 200.§ (2) bekezdése alapján semmis. A törvényen alapuló elállási jog gyakorlásához ugyanis bánatpénz fizetési kötelezettség – az alább részletesen indokoltak szerint – érvényesen nem köthető ki.

A régi Ptk. 320.§ (2) bekezdése rögzíti, hogy: „Az elállás jogát a felek bánatpénz fizetése ellenében is kiköthetik; a bíróság a túlzott mértékű bánatpénz összegét mérsékelheti.” A „bánatpénz” fogalmát a régi Ptk. kifejezetten nem határozza meg, azonban a régi Ptk. 320.§ (2) bekezdése első tagmondatából kiolvashatóan a bánatpénz az elállási jog elismerésének ellenértéke. Ezt – mint arra a per során több alkalommal utaltunk – a régi Ptk.-hoz kapcsolódó, a „Polgári Törvénykönyv Magyarázata 1. kötet” (Complex Kiadó, 2007.) kommentár 320.§-hoz fűzött magyarázata is rögzíti: „A felek megállapodhatnak abban, hogy valamelyikük vagy bármelyikük olyan esetben is elállhat a szerződéstől, amikor jogszabály erre nem ad lehetőséget. Az elállási jog elismerése fejében ellenértéket is ki lehet kötni. Ez az ellenérték a bánatpénz.”

A bánatpénz tehát az elállási jog elismerésének ellenértéke. És itt a hangsúly az „elismerés” kifejezésen van, illetőleg azon, hogy az elismerést kívánják a felek „ellentételezni”. Ezekből a szavakból is – csakúgy, mint a Ptk. 320.§ (1) bekezdés szövegezéséből – egyértelműen következik, hogy bánatpénz csak olyan elállási joghoz kapcsolódhat, amit a másik félnek „el kell ismerni”, amit tehát a felek kötöttek ki. A jogszabályon alapuló elállási joghoz azért fogalmilag kizárt és jogszerűtlen bánatpénzt kapcsolni, mert a jogszabályon alapuló elállási jogot a másik félnek nem kell „elismerni” következésképp az „elismerést” (azaz az elállási jog alapítását) és a gyakorlás jogát nem kell „ellentételezni”. (A szerződésen alapuló elállási joghoz a Ptk. 320.§ (2) bekezdése alapján kiköthető bánatpénz, mert ott az elállás jogának biztosítása lényegében egyfajta szolgáltatás az elállási jogot engedő fél részéről a másik fél számára, amely szolgáltatást az elállásra jogosult fél bánatpénz fizetésével ellentételez. A szolgáltatás kikötött ellenértékét, a bánatpénzt ez a másik fél megfizetni köteles, amikor gyakorolja az elállás jogát. Ha azonban az elállás joga a felet a jogszabály alapján illeti meg – mint jelen esetben is – nem a másik fél nyújtja számára azt szolgáltatásként; következésképp az elállás joga gyakorlásakor ellenértéket sem követelhet bánatpénz jogcímen.)

Mint azt a BH 1987.404 számon közzétett eseti döntés is elvi éllel, irányadó joggyakorlatként rögzíti: „Az elállás joga a feleket szerződés vagy jogszabály alapján illeti meg. E jog gyakorlásának esetére meghatározott pénzüsszeg fizetésének kikötését a törvény két esetben teszi lehetővé: ha a felek az elállás jogát a szerződésben kikötötték (Ptk. 320.§ (2) bekezdése), vagy ha az elállás szerződésszegésnek minősül (Ptk. 246.§) [...] A megrendelőnek ezt az elállási jogát tehát a szállítási és vállalkozási szerződések körében maga a jogszabály biztosítja, annak gyakorlása esetére átalányösszegű pénzfizetést kikötni törvényi feltételek hiányában jogszerűen nem lehet.”

A Kúria [22] ítéletében a fenti határozatot – álláspontunkkal ellentétben - nem találta irányadónak, figyelemmel arra, hogy az egy általános szerződési feltételben kikötött átalány

kártérítés jogszerűsége kérdésében foglal állást, jelen esetben pedig egyedileg megtárgyalt szerződéses rendelkezésről van szó.

A BH2007.264 eseti döntés rögzíti: „[...]a szerződő felet nem jogszabály, hanem maga a szerződés az elállásra feljogosítja, ennek ellentételezésére kiköthetik a felek, hogy amennyiben él ezzel a jogával, akkor a másik félnek – kárpótlásként – köteles bánatpénzt fizetni.” Ez is igazolja azt, amit magunk is állítunk: bánatpénz csak a felek által kikötött elállási joghoz kapcsolódhat.

A Kúria [22] ítéletében a fenti határozatot – álláspontunkkal ellentétben – nem találta irányadónak.

A BH2004.359 szintén rögzíti: „[...] bánatpénz kikötésére csak létrejött és érvényes szerződés alapján kerülhet sor, mivel az a szerződés felbontását eredményező elállás jogának az ellenértéke.” Ebből is következik, hogy bánatpénz csak a felek által kikötött elállási joghoz kapcsolódhat, mivel a jogszabályon alapuló elállási jogért nem kell a félnek ellenértéket fizetnie.

A Legfelsőbb Bíróság által Pfv.VI.20.366/2010 számon lefolytatott felülvizsgálati eljárásban hatályában fenntartott, a Fővárosi Ítéltábla által 3.Pf.21.237/2009/4. sorszámú hozott ítéletben foglaltak szerint: „A szerződéstől való elállás esetére a szerződésben bánatpénz köthető ki a Ptk. 320.§ (2) bekezdése szerint. A bánatpénz kikötése az elállás jogának ellenérték fejében történő elismerését szolgálja. Ez azonban csak a szerződésben kikötött elállási jog esetében irányadó. A törvényben biztosított elállási jogra bánatpénz a Ptk. 320.§ (2) bekezdése szerint nem köthető ki. Miután a Ptk. 395.§ (1) bekezdése biztosította az elállási jogát, így a vállalkozó nem bánatpénzt, hanem kártérítést követelhet.”⁵ Ugyanezen határozatában a Legfelsőbb Bíróság – az általunk már hivatkozott BH1987.404 számú eseti döntésre utalással – elvi érveléssel rögzíti: „Jogerős ítéletében a bíróság helytállóan állapította meg, hogy az elállási jog gyakorlásának esetére meghatározott pénzüsszeg megfizetésének kikötését a törvény csak két esetben teszi lehetővé. Egyrészt akkor, ha a felek az elállási jogát a szerződésben kötötték ki, másrészt ha a teljesítés megghiúsulása szerződésszegésen alapul. A perbeli esetben egyik feltétel sem áll fenn. Az I. r. alperes a Fővárosi Ítéltábla 3.Pf.20.511/2007/5. számú ítéletében foglaltak szerint általános elállási jogát gyakorolva a Ptk. 395.§ (1) bekezdés alapján állt el a szerződéstől. Az a körülmény, hogy a felek [...] a szerződésben I. rendű alperes javára elállási jogot kötöttek ki, nem alapozza meg az I. rendű alperes fizetési kötelezettségét, mert a törvényen alapuló elállási jogát akkor is gyakorolhatta volna, ha a szerződésben a felek ezt [az elállási jogot] nem kötik ki.”

Az idézett rendelkezésekből következően és a hivatkozott bírói gyakorlattal megerősítettek szerint a bánatpénz tehát kizárólag a felek által szerződéssel alapított elállási jog gyakorlása esetére köthető ki érvényesen, a jogszabályon alapuló elállási jog gyakorlásához nem. Olyan szabályt a régi Ptk. nem tartalmazott, mely megengedte volna, hogy a felek a törvényes elállási jog gyakorlása esetére is kiköthessenek bánatpénzt. Mivel a régi Ptk. 320.§ (1) bekezdés lényege szerint bánatpénz az elállási jog elismerésének ellenértéke – azaz ezen

⁵ Pfv.VI.20.366/2010/5. sorszámú ítélet 3. oldal 1. bekezdés

jogszabályhely a „bánatpénz” mint jogintézmény fogalmi és joghatásbeli lényegét határozza meg – fogalmilag kizárt⁶, hogy a szerződési szabadság elvére hivatkozással a felek a régi Ptk. 320.§ (2) bekezdésében írtaktól – a szerződési szabadság és a diszpozitivitás elvére hivatkozással – úgy térjenek el, hogy a „bánatpénz” fogalmát átértékelik, és szerződésükben írtak szerint a bánatpénz már nem csak „a szerződéssel alapított elállási jog elismerésének ellenértéke” lesz, hanem egyúttal a „törvényen alapuló jog elállási jog gyakorlásának elismerésének, gyakorlásának ellenértéke” is.

Meglátásunk szerint tehát a felek régi Ptk. 200.§ (1) bekezdés szerinti, a szerződés tartalma meghatározása vonatkozásában fennálló szerződési szabadsága tehát arra szorítkozik, hogy:

- a) olyan esetre, amikor a felet törvényen alapuló elállási jog nem illeti meg, szerződéssel az elállás jogát kiköссék (azaz elállási jogot alapítsanak egyik vagy mindkét félnek)
- b) ha szerződéssel elállási jogot alapítanak, akkor ezen szerződésen alapuló elállási jog gyakorlását bánatpénz fizetéséhez köссék

Nem tartozik tehát a felek szerződési szabadságába, hogy:

- b) a törvényen alapuló elállási jog gyakorlását bánatpénz fizetési kötelezettséghez köссék – mivel ezzel a bánatpénz jogi lényegét fogalmazzák újra

Mint azt fentebb jeleztük, a régi Ptk. 395.§ (1) bekezdése szerinti, a Megrendelőt a Vállalkozóval szemben megillető elállási jog azonban jogszabályon alapuló elállási jog, azaz ezen jog gyakorlásához érvényesen bánatpénz fizetési kötelezettség nem köthető ki, a felek ezen szerződéses megállapodása – ha bizonyított volna, hogy felek szándéka kiterjedt volna a törvényes elállási jog gyakorlásához kötődő bánatpénz kikötésére is – álláspontunk szerint jogszabályba, a Ptk. 320.§ és Ptk. 395.§ rendelkezéseibe ütköző, következésképp a régi Ptk. 200.§ (2) bekezdése alapján semmis.

Kiemelni kívánjuk, hogy az eljáró bíróságok gondolatmenetét elfogadva – ha a törvényes elállási joghoz érvényes volna a bánatpénz kikötése – a jogalkotói cél sérülne: hiszen például a szerződésszegés esetére a régi Ptk. 300.§ (1) bekezdése által biztosított elállási jog gyakorlása is ez esetben bánatpénz fizetéséhez volna köthető. Az pedig meglehetősen visszas helyzetet eredményezne, hogy még az elállni kívánó, vétlen fél fizessen bánatpénzt az elállás gyakorlása ellenében a szerződést szegő félnek.

Tisztelettel ismételtlen jelezzük alkotmányjogi panaszunkat az Alaptörvény Szabadság és Felelősség fejezetének XXVIII. cikk (1) bekezdésére alapítjuk.

A XXVIII. cikk (1) bekezdés rendelkezései szerint „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által

⁶ „Fogalmilag kizárt tehát a diszpozitivitás a definíciós szabályok, egy szerződéses vagy azon is túlatató jogintézmény fogalmi és joghatásbeli lényegét meghatározó szabályok, illetve harmadik személyekre is kiterjedő rendelkezések esetén.” Jójárt Eszter: Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben – elméleti alapvetés (In: Magyar Jog 2014/12)

felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

A tisztességes eljáráshoz való jog részének tekintendő az indokolt bírói döntéshez való jog is.

A 7/2013 (III.1.) AB határozat [31] pontjában foglalt indokolás szerint „A demokratikus jogállamban elvárható az objektivitás és az átláthatóság, ami egyfelől elejét veszi az önkényes hatósági és bírósági döntéshozatalba vetett közbizalmat, és a bírói döntések tekintélyét. A Bíróság következetes gyakorlata szerint a tisztességes eljárás és a jogállamiság elvéhez tartozik az a követelmény, hogy a bíróságok a döntéseik alapjául szolgáló indokokat kellő részletességgel mutassák be.”

A határozat rendelkezései szerint: „a döntéssel szemben feltétlen elvárás, hogy a bíróság az ügy lényegi részeit a szükséges alaposággal vizsgálja meg, és erről a vizsgálatáról a határozatának indokolásában is számot adjon. A Bíróság álláspontja szerint nem felel meg az Egyezmény 6. Cikkében foglalt elvárásnak, ha a felülbírálati fórum az alsóbb fokú bíróságnak az ügy lényegi kérdései tekintetében kifejtett érveit további vizsgálat és a vizsgálat indokainak előadása nélkül hagyja helyben.”

A sérelmezett bírói döntések az Alaptörvényben biztosított fenti alapjogot a következőkre figyelemmel sértik:

A régi Ptk. 320.§ (1) bekezdése szerint, „Aki szerződésnél vagy jogszabálynál fogva elállásra jogosult, e jogát a másik félhez intézett nyilatkozattal gyakorolja. Az elállás a szerződést felbontja. Az elállás jogát a felek bánatpénz fizetése ellenében is kiköthetik; a bíróság a túlzott mértékű bánatpénz összegét mérsékelheti.”

Meglátásunk szerint tehát a felek régi Ptk. 200.§ (1) bekezdés szerinti, a szerződés tartalma meghatározása vonatkozásában fennálló szerződési szabadsága tehát arra szorítkozik, hogy:

- b) olyan esetre, amikor a felet törvényen alapuló elállási jog nem illeti meg, szerződéssel az elállás jogát kikössék (azaz elállási jogot alapítsanak egyik vagy mindkét félnek)
- c) ha szerződéssel elállási jogot alapítanak, akkor ezen szerződésen alapuló elállási jog gyakorlását bánatpénz fizetéséhez kössék

Nem tartozik a felek szerződési szabadságába, hogy: a törvényen alapuló elállási jog gyakorlását bánatpénz fizetési kötelezettséghez kössék – mivel ezzel a bánatpénz jogi lényegét fogalmaznák újra.

A régi Ptk. 395.§ (1) bekezdése szerint a Megrendelőt a Vállalkozóval szemben megillető elállási jog azonban jogszabályon alapuló elállási jog, azaz ezen jog gyakorlásához érvényesen bánatpénz fizetési kötelezettség nem köthető ki, a felek ezen szerződéses megállapodása – ha bizonyított volna, hogy felek szándéka kiterjedt volna a törvényes

elállási jog gyakorlásához kötődő bánatpénz kikötésére is – álláspontunk szerint jogszabályba, a Ptk. 320.§ és Ptk. 395.§ rendelkezéseibe ütköző, következésképp a régi Ptk. 200.§ (2) bekezdése alapján semmis.

A Kúria Pfv. V.21.701/2016/10. [19] pontjának rendelkezései szerint:”a törvényen alapuló elállási jog gyakorlásához bánatpénz fizetési kötelezettség érvényesen nem köthető ki”

A Kúria a [19] pontban tett megállapítását a ítéletében nem indokolta meg kellőképp, hiszen csupán annyit rögzített, hogy „a Ptk. 200.§ (1) bekezdésében meghatározott diszpozitivitásra figyelemmel – tiltó jogszabályi rendelkezés hiányában – nem ütközött jogszabályba, hogy a megrendelőt megillető elállási jog gyakorlása esetére a Ptk.395.§ (1) bekezdés alapján a megrendelőt terhelő kártérítés fizetési kötelezettség fejében meghatározott összegű bánatpénz fizetési kötelezettséget kötöttek ki a felek.”

Kiemelni kívánjuk, hogy amennyiben az ügyben eljáró bíróságok gondolatmenete a diszpozitivitás körében előadottak tekintetében helyes és döntéseik indokolása kellőképp részletes, kifejtett és helytálló lenne akkor az indokolásuk bármely Ptk-ban rögzített, jogalkotó által a rendelkezéshez eltérést tiltó rendelkezést nem tartalmazó jogra és kötelezettségre irányadónak lenne tekintendő. Meglehetősen visszás helyzetet teremtene pl: ha ezen indokolásra figyelemmel pl: szerződésszegés esetére a régi Ptk. 300.§ (1) bekezdése által biztosított elállási jog gyakorlása is ez esetben bánatpénz fizetéséhez volna köthető, vagy a szerződő felek eltérhetnének pl: az elévülés szabályaitól.

A fentiekre figyelemmel összefoglalva tehát meglátásunk az, hogy az ügyben eljáró bíróságok döntéseik hiányos indokolásával megsértették ügyfelem tisztességes eljáráshoz, azon belül pedig az egyedi ügy által megkívánt részletességű és mélységű indokoláshoz fűződő alapjogát.

Kelt: Budapest, 2017. december 15.

dr. Gurin Éva Ügyvédi Iroda

képv: dr. Gurin Éva ügyvéd